

การพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

The Development of 55 Thailand Sub-Provinces Database for Smart Buddhist Tourism

¹พระมหาทวี ละลง, ²เบญจวรรณ วงศ์ชูแก้ว, ³วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน,

⁴คชาภรณ์ วรวงศ์พิสิฐกุล และ ⁵พัชรวีร์ ทองประยูร

¹Phramaha Tawee Lalong, ²Benjawan Wongshookaew, ³Wilaiphon Aunchaoban,

⁴Kachaporn Worawongpisitkul and ⁵Patcharawee Thongprayoon

^{1, 2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ^{3, 5}นักวิจัยอิสระ, ⁴สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

^{1, 2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, IBSC MCU, ^{3, 5}Researcher, ⁴National Office of Buddhism

Email: ¹ptlalong@gmail.com, ²benjawan_tt@hotmail.com, ³Wilaiphon.aun2@gmail.com,

⁴jim192501@hotmail.com, ⁵pat.wee32@gmail.com

Received December 26, 2021; Revised January 29, 2022; Accepted February 15, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด 3) เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วยเจ้าอาวาสหรือผู้ดูแลสถานที่วัดท่องเที่ยว 55 แห่งและวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ในเมืองรอง 55 จังหวัด จำนวน 79 รูป/คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทย จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม แบบสังเกตและวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากเอกสารใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า มีคุณสมบัติที่เข้ากับองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 ประการ คือ ความสามารถในการเข้าถึง สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรม การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว จากการแบ่งกลุ่มเส้นทางตามลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกัน 5 สาย นักท่องเที่ยวจะได้รับคุณค่าทั้งด้านรูปธรรมหรือมิติเชิงสนทนากการ และคุณค่าด้านนามธรรมหรือมิติเชิงจิตวิญญาณ ระบบฐานข้อมูลกลางที่ได้จากการวิจัยจะเอื้อประโยชน์ให้แก่หน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชนในด้านเศรษฐกิจ

สังคม สิ่งแวดล้อม และการนำรายได้สู่ท้องถิ่น องค์ความรู้ที่ได้สามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาวัดอื่นๆ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธที่ได้มาตรฐานต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยววิถีพุทธ; เมืองรอง 55 จังหวัด; ฐานข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยว

Abstract

This research paper has 3 objectives as follows: 1) to survey and design a database for 55 Thailand sub-provinces in order to promote smart Buddhist tourism; 2) to collect all sorts of field data from 55 Thailand sub-provinces for smart Buddhist tourism; and 3) to develop 55 Thailand sub-provinces database for promoting smart Buddhist tourism. The research methodology was a type of mixed method, integrating documentary research, qualitative research, and action research. The key informants were 79 abbots or custodians of the target tourist and meditation temples, as well as 9 Thai Buddhist Tourism specialists. The research tools were in-depth interview, focus group discussion, observation, and data analysis. The content analysis method was used to analyze the documentary data, and descriptive analysis was used to analyze the field data.

The results revealed that all these tourist places were compatible with the 5 components of tourism, such as accessibility, attraction, amenities, activities, and ancillary services. Tourists will gain values from 5 tourist routes according to similar outstanding characteristics in 2 aspects, which are concrete values or education and recreation aspects and abstract values, or Buddhist teachings and meditation aspects. The database for smart Buddhist tourism from this research will benefit both the government and private tourist sectors in economic, social, environmental, and local income interests. The body of knowledge from this research will be guidelines for standardizing other temples to be smart Buddhist tourist places in the future.

Keywords: Smart Buddhist Tourism; 55 Thailand sub-provinces; Buddhist Tourism Database.

บทนำ

การท่องเที่ยววิถีพุทธเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งรวมวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน โดยปรากฏเป็นคุณลักษณะสำคัญในด้านสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี สถาปัตยกรรม ตลอดจนการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนามนุษย์ทางด้านจิตวิญญาณและศรัทธา

ความเชื่อ ผ่านทางองค์ประกอบของพระพุทธศาสนาใน 5 รูปแบบคือ ศาสนสถาน, ศาสนวัตถุ, ศาสนธรรม, ศาสนพิธี และศาสนบุคคล (Chokkatiwat, 2021) ซึ่งเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้เดินทางและเจ้าของสถานที่ ควบคู่ไปกับการศึกษาการพัฒนาจิตใจและการปฏิบัติในหนทางที่ถูกต้องเพื่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Raksachom et al., 2017; Aphakaro, 2012) การท่องเที่ยววิถีพุทธนี้ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่างๆ เทศกาลประเพณี มรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งโบราณสถาน และศาสนสถาน (Thailand Institute of Scientific and Technological Research, 1999)

จากข้อมูลด้านมูลค่าทางการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่ามีมูลค่าตลาดค่อนข้างสูงและมีขนาดใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับการท่องเที่ยวในหมวดอื่นๆ โดยมีมูลค่ารวมทั้งโลกราว 9 แสนล้านเหรียญสหรัฐ และมีอัตราการเติบโต 15% ต่อปี (Ministry of Tourism and Sports, 2016) ทั้งนี้จากการจัดอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวโดยสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ในปีพ.ศ. 2558 เห็นได้ว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 34 จาก 141 ประเทศทั่วโลกในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (National Tourism Policy Board, Ministry of Tourism and Sports, 2017) และมีความได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอันดับที่ 3 ในภูมิภาคเอเชีย โดยมีความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีทางพุทธศาสนา และอัญมณีไมตรีที่ตีบนพื้นฐานแห่งความเป็นไทย ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดหลักของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทยที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในทิศทางบวกอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมองจากอันดับการแข่งขันด้านความพร้อมของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจะเห็นว่าประเทศไทยอยู่อันดับที่ 60 จาก 141 ประเทศ (แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564) จึงเป็นที่มาของการวิจัยครั้งนี้เพื่อที่จะพัฒนาข้อมูลเพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับสากล (Dickman, 1996) อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของการท่องเที่ยววิถีพุทธ (Jullasikkee, 2019)

จากการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั่วโลกในปัจจุบันนี้มักนิยมใช้ข้อมูลสารสนเทศในสื่อสังคมต่างๆเป็นช่องทางในการค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ การเดินทางและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย (Rooyamai, 2021) ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนารูปแบบข้อมูลของการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ (E-Tourism) เพื่อให้เข้าถึงความต้องการและความคาดหวังของกลุ่มผู้ใช้บริการทั่วโลกที่มีความหลากหลายได้เพิ่มขึ้นและรวดเร็วขึ้น (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports, 2016) ซึ่งจะเป็นการขยายฐานการตลาดด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับโลก อันจะนำไปสู่รายได้มวลรวมที่มีผลต่อเศรษฐกิจในประเทศ ระบบฐานข้อมูลนั้นนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยตรงแล้ว ยังสามารถนำไปใช้

ประโยชน์ในการสร้างงานและรายได้ให้กับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว แหล่งศึกษาค้นคว้าหาความรู้ แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2565 ที่จัดทำแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างมีคุณภาพที่ครอบคลุมถึงการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ เพื่อไปสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยศรัทธา และความสนุกสนานเพลิดเพลินจากประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนา และการเดินทางไปเรียนรู้สั่งสมภูมิปัญญาและปฏิบัติจิตตภาวนาเพื่อยกระดับคุณภาพจิตใจ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยพัฒนาฐานข้อมูลการท่องเที่ยววิถีพุทธในจังหวัดการท่องเที่ยวเมืองรอง (sub-provinces tourism) ซึ่งหมายถึงการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ในระดับชุมชน หมู่บ้าน อำเภอ และจังหวัดที่มีจำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนน้อยกว่า 1 ล้านคนต่อปีและเป็นพื้นที่เชื่อมโยงจังหวัดการท่องเที่ยวหลัก ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 55 จังหวัด ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 55 แห่งและวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง รวมทั้งหมด 79 แห่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศเพื่อสร้างฐานข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด
3. เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด

การทบทวนวรรณกรรม

ผลจากการสืบค้นเอกสาร บทความ การวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ พบว่ามีแนวคิดทฤษฎี ที่นำไปกำหนดขอบเขตของงานวิจัย ดังนี้

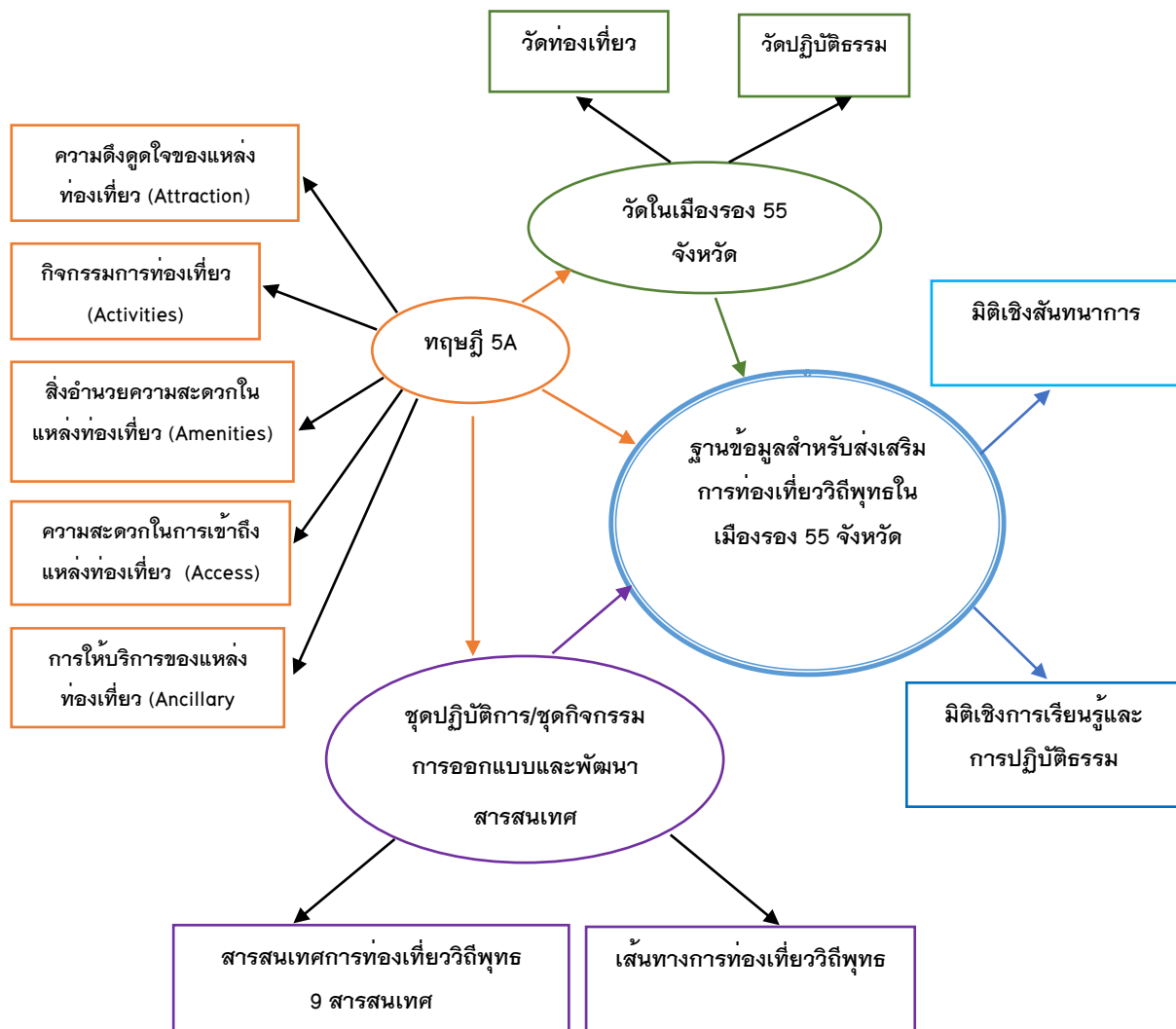
1. จากคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ประการ คือ ความสามารถในการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว (Available Package) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) กิจกรรม (Activities) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) (Pike, 2008) สามารถนำมากำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการสร้างนวัตกรรมฐานข้อมูลกลางเพื่อให้สอดคล้องกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยววิถีพุทธ

2. จากรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำหนดโดยองค์การท่องเที่ยวโลก 3 แบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติเชิงนิเวศ, รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน และรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ คือ เชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Goeldner & Ritchie, 2006) นำไปเป็นแนวทางในการแบ่งเส้นทางการท่องเที่ยว (Route Grouping) ตามลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกัน 5 เส้นทาง

3. ลักษณะของตลาดบริการนักท่องเที่ยวถือเอาการรับรู้ข้อมูลของผู้บริโภคเป็นตัวกำหนดลักษณะเฉพาะของการตลาดในพื้นที่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเทอร์เน็ตช่วยให้นักธุรกิจและนักการตลาดสามารถสำรวจโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ การใช้ระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์เปิดกว้างโอกาสในการสร้างเหตุผลทางวิศวกรรมและการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ๆ และพื้นที่ที่พิก่อนหย่อนใจ (Yavorska et al., 2019) ซึ่งนำไปพัฒนาเป็นนวัตกรรมของข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับสากล อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยววิถีพุทธ

สรุปผลจากการทบทวนวรรณกรรมในประเด็นต่างๆนี้ คณะผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับสากล อันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบของการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดตามวัตถุประสงค์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

จากกลุ่มตัวอย่างวัดท่องเที่ยวจำนวน 55 แห่งและวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง รวมทั้งสิ้น 79 แห่ง คณะวิจัยได้ทำการเลือกวัดท่องเที่ยวตัวอย่างจังหวัดละ 1 วัด โดยพิจารณาจากชื่อเสียงเป็นที่รู้จักซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นอันดับต้นๆ วัดปฏิบัติธรรมตัวอย่างจำนวน 24 แห่ง โดยพิจารณาจากชื่อเสียงและความเลื่อมใสศรัทธาในพระอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) คุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 แบบ ดังนี้

1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการท่องเที่ยววิถีพุทธ และจากหนังสือคู่มือการท่องเที่ยว The Lonely Planet ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทั่วโลก และหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวอื่นๆ เพื่อนำมาพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ประกอบด้วยบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในสายงานการท่องเที่ยววิถีพุทธจำนวน 88 รูป/คน ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้บริหารจัดการวัดในเมืองรอง 55 จังหวัด รวม 79 แห่ง โดยกำหนดเครื่องมือวิจัยเป็นแนวทางคำถาม 3 ประเด็นหลัก แยกเป็น 9 สารสนเทศ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ แบ่งเป็น 2 สารสนเทศคือ ที่ตั้ง การติดต่อและช่องทางประชาสัมพันธ์ และ ประวัติความเป็นมาของสถานที่

ประเด็นที่ 2 ข้อมูลของสถานที่ที่สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยววิถีพุทธ แบ่งเป็น 4 สารสนเทศคือ การจัดกลุ่มเส้นทาง (Route) ของวัดและสำนักปฏิบัติธรรม, จุดสำคัญที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว, ตารางกิจกรรมสำคัญและประเพณีประจำปี และคุณค่าที่จะได้รับทางรูปธรรมและนามธรรม

ประเด็นที่ 3 ข้อมูลการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่ที่น่าสนใจใกล้เคียง แบ่งเป็น 3 สารสนเทศ คือ เส้นทางและวิธีการเดินทาง, สิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณโดยรอบ และสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่นๆในเส้นทางเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

3) การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และสมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย จำนวน 9 คน โดยใช้คำถามปลายเปิดที่เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็นหลัก 9 สารสนเทศ เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลที่รวบรวมจากการวิจัยภาคสนาม ให้เหมาะสมตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในระดับนานาชาติให้มากขึ้น

4) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participating Observation) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่สถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเก็บข้อมูลและบันทึกกิจกรรมที่สอดคล้องกับคำถามในการวิจัย โดยเป็นผู้สังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการวิจัย

1. คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรม เพื่อออกแบบและพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ซึ่งประกอบด้วยข้อมูล 3 ประเด็น 9 สารสนเทศ โดยแบ่งกลุ่มฐานข้อมูลตามเส้นทางการท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยว 55 แห่งใน 55 จังหวัดออกเป็น 5 เส้นทางตามลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกัน และวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่งออกเป็น 5 รูปแบบตามวิธีการปฏิบัติธรรม สรุปตามรายชื่อวัด ดังนี้

ตารางที่ 2 เส้นทางท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยว และวัดปฏิบัติธรรม จำนวน 79 แห่ง
เส้นทางวัดท่องเที่ยว 55 แห่ง

เส้นทาง (Route)	ลักษณะเด่น	ภาค / รายชื่อวัด
1. สายโบราณสถาน/โบราณวัตถุ เป็นสัญลักษณ์ความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาและศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธในท้องถิ่น ตั้งแต่โบราณกาล เกณฑ์การเป็นโบราณสถานโบราณวัตถุ คือมีอายุตั้งแต่ 100 ปีขึ้นไป	พระธาตุเจดีย์/ โบสถ์/วิหาร/ พระปรางค์/หอไตร/ พระพุทธรูปโบราณ	เหนือ วัดพระธาตุคุดอยตุง เชียงราย, วัดพระธาตุคุดอยกองมู แม่ฮ่องสอน, วัดพระบรมธาตุหลวงพ่อกันใจตาก, วัดพระบรมธาตุนครชุม กำแพงเพชร, วัดพระธาตุหริภุญชัย ลำพูน, วัดพระบรมธาตุทุ่งยั้ง อุตรดิตถ์ อีสาน วัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร นครพนม, วัดพระธาตุศรีสองรัก เลย, วัดพุทธนิมิตภูคาว กาฬสินธุ์, วัดศิลาอาสน์ ชัยภูมิ, วัดมหาธาตุ ยโสธร (หอไตรกลางน้ำ) กลาง วัดบางกุ้ง สมุทรสงคราม, วัดอรุณญิกาวาสราชบุรี (พระพุทธรูปนอน) ใต้ วัดพระบรมธาตุสวี ชุมพร, วัดวาปีบวรพต ระนอง, วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช
2. สายศิลปกรรมร่วมสมัย (พุทธศิลป์) เป็นศิลปกรรมและประติมากรรมที่สร้างขึ้นจากแรงบันดาลใจที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธ ศาสนา เพื่อให้เกิดศรัทธาและปัญญา โดยผ่านการสร้างสรรค์อย่างวิจิตร	เจดีย์/อุโบสถ/ พระพุทธรูป/ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง	เหนือ วัดพระธาตุผาซ่อนแก้ว เพชรบูรณ์, วัดศรีวงษ์นครสวรรค์, วัดพัฒนมังคล สุขทัย, วัดภูมินทร์ น่าน อีสาน วัดเขาพระอังคาร บุรีรัมย์, วัดพระธาตุสุพรรณหงษ์ ศรีสะเกษ, วัดสิรินธรวราราม อุบลราชธานี, วัดพระธาตุนาดูน มหาสารคาม, วัดเจติยชัยมงคล ร้อยเอ็ด กลาง วัดมณีวงษ์ นครนายก, วัดแก้วพิจิตร

ที่แผงไว้ด้วยหลักพุทธปรัชญา และคำสอนในพระพุทธศาสนา		ปราจีนบุรี, วัดบุปผาราม ทรายทอง, วัดอรัญญิกาวาส ราชบุรี ใต้ วัดภูเขาทอง ตรัง, วัดชลธารสิงเห นครราชสีมา
3. สายศาสนสถาน/ศาสนา ธรรม เป็นศูนย์รวมจิตใจและสถานที่ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีความเชื่อมโยงกับชุมชน โดยรอบในด้านอารยธรรม วิถี ชีวิต และภูมิปัญญา ตลอดจนมี พระอริยสงฆ์ที่เป็นที่เคารพ เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน ส่วนมาก	วิหาร/ศาลา/สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์ ครูบาอาจารย์สาย วิปัสสนากรรมฐาน	เหนือ วัดพระบรมธาตุ อุดรดิตถ์, วัดพระพุทธบาท ตากผ้า ลำพูน, วัดเนรมิตวิปัสสนา เลย อีสาน วัดบุรพาราม สุรินทร์, วัดป่าสุทธาวาส สกลนคร, วัดถ้ำกลองเพล หนองบัวลำภู วัดโพธิสม ภรณ์ อุดรธานี ใต้ วัดช้างให้ราษฎร์บูรณาราม ปัตตานี, วัดชนาธิ ปเฉลิม สตูล,
4. สายศาสนวัตถุ/ศาสนา บุคคล เป็นที่เก็บวัตถุที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติ พระพุทธศาสนา และสัญลักษณ์ แทนพระอริยสงฆ์ที่เป็นปูชนีย บุคคล	รอยพระพุทธรูป/รูป หล่อเกจิอาจารย์/วัตถุ มงคล	เหนือ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ พิษณุโลก, วัดศรีโคม คำ พะเยา อีสาน วัดโพธิ์ชัย หนองคาย, วัดรอยพระบาทภู มโนรมย์ มุกดาหาร กลาง วัดป่าเลไลยก์วรวิหาร สุพรรณบุรี, วัดธรรมมา มูล ชัยนาท, วัดไชโยวรวิหาร อ่างทอง, วัดพิบูลทอง สิงห์บุรี ใต้ วัดวาปีบวรพต ระนอง, วัดภูเขาทอง ตรัง
5. สายประเพณีวัฒนธรรม เป็นแหล่งรวมกิจกรรมประจำปี และประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ในวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมศรัทธา กำลังใจ และความสามัคคีของ ชาวพุทธสายอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นวิถีชีวิตของพระสงฆ์ที่อยู่ ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยสันติ ซึ่งเป็นการรักษาพุทธ บัญญัติตามอริยประเพณีตั้งแต่ ครั้งพุทธกาล	ดักบาตรเทโว ,ห่มผ้า พระ, สรงน้ำแข่งเรือ วัดถ้ำ/ภูเขา	เหนือ วัดสังกัสรัตนคีรี อุทัยธานี, วัดพระธาตุซอแฮ แพร่, วัดพระธาตุลำปางหลวง ลำปาง, วัดท่าหลวง พิจิตร, วัดอนาลโย พะเยา อีสาน วัดถ้ำแสงเพชร อำนาจเจริญ, วัดบุรพาราม สุรินทร์, วัดเจติยาคีรีวิหาร ปึงกาฬ, วัดอาฮงศิลาวาส ปึงกาฬ (ลานหิน สะดือแม่น้ำโขง) กลาง วัดถ้ำเขาฉกรรจ์ สระแก้ว, วัดทุ่งเขา ทรายทอง ใต้ วัดคูหาสวรรค์ พัทลุง, วัดคูหาภิมุข ยะลา

เส้นทางวัดปฏิบัติธรรม 24 วัด

แนวการปฏิบัติ	ลักษณะเด่น	รายชื่อวัด
1. อานาปานสติ	เจริญสติด้วยการใช้ลมหายใจเข้าออก ตามวิธีใน อานาปานสติสูตร	วัดทุ่งเขา ตราด, วัดศรีทวี นครศรีธรรมราช
2. พุทฺโธ	ใช้ปริกรรมพุทฺโธ กำกับลมหายใจเพื่อให้จิตเป็นสมาธิจนเข้าถึงวิชาและวิมุตติ เป็นแนวปฏิบัติสายวัดป่า	วัดถ้ำผาจอม เชียงราย, วัดภูทับเบิก เพชรบูรณ์, วัดป่าถ้ำวสุญญตาราม แม่ฮ่องสอน, วัดอนาลโยพะเยา, วัดนาหลวง(ภูย่าอู่) อุดรธานี, วัดป่าห้วยลาด เลย, วัดหินหมากเป้ง หนองคาย, วัดเขาศาลาอตุลฐานะจาโร สุรินทร์, วัดป่าหนองไผ่ สกลนคร, วัดดงก่าวกัลยาณธรรม ศรีสะเกษ, วัดทุ่งเขา ตราด, วัดเขาสุกิม จันทบุรี, วัดป่าชัยมงคล (พรรุ่ง) ระนอง
3. สติปัฏฐาน 4(พองยุบ)	หลักวิปัสสนากรรมฐานโดยพิจารณาธรรม 4 หมวด คือ กาย เวทนา จิต ธรรม	วัดหนองปลิง กำแพงเพชร, วัดพระพุทธรบาทตากผ้า ลำพูน, วัดสุขสำราญ บุรีรัมย์, วัดพิชโสภาราม อุบลราชธานี, วัดเนรมิตวิปัสสนา เลย, วัดถ้ำสุมะโน พัทลุง
4. สัมมา อรหัง	ปริกรรมสัมมา อรหัง เป็นรูปแบบของวิชาธรรมกาย โดยหลวงพ่อดัดดัดปากน้ำ	วัดหลวงพ่อดัดธรรมกายาราม ราชบุรี
5. กายเคลื่อนไหว/รูปนาม	การเคลื่อนไหวสร้างจังหวะแบบกำหนดรูป-นาม ตามหลักสติปัฏฐาน	วัดแพร่แสงเทียน แพร่ วัดป่าสุคะโต ชัยภูมิ

2. ผลวิเคราะห์จากการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปตามกรอบการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ฐานข้อมูลที่ตั้ง ช่องทางการติดต่อ ประวัติความเป็นมา มีข้อเสนอแนะว่าควรเพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวผ่านเทคโนโลยี ให้ความสำคัญกับช่องทางการติดต่อและเพิ่มช่องทางการเข้าถึง และควรนำเสนอแง่มุมทางประวัติความเป็นมาของวัดและสถานที่สำคัญอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกับวัดท่องเที่ยว

2.2 เส้นทางท่องเที่ยว สถานที่น่าสนใจ และคุณค่าทางรูปธรรมและนามธรรม มีข้อเสนอแนะว่าการแบ่งประเภทเส้นทางควรเน้นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในแต่ละภาค และกิจกรรมประจำปีในส่วนคุณค่าด้านรูปธรรมเป็นการเรียนรู้วิถีพุทธผ่านพุทธศิลป์และพุทธพิธี และคุณค่าด้านนามธรรมเป็นการเข้าถึงหลักคำสอนที่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

2.3 รูปแบบการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง มีข้อเสนอแนะว่า ควรนำเสนอการเดินทางที่เชื่อมโยงเป็นระบบ ข้อมูลด้านที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก วิธีชีวิตและสินค้าชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง และสถานที่ท่องเที่ยวในเส้นทางใกล้เคียงเพื่อเพิ่มข้อมูลที่น่าสนใจลงไปในการเดินทาง

จากผลการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำต้นแบบสารสนเทศไปพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้ได้ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อสร้างฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัดให้ได้มาตรฐานในระดับสากล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าวัดท่องเที่ยวทั้ง 55 แห่งนี้มีทำเลที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองหรือใกล้ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในพื้นที่และภูมิภาคอื่น โดยภาพรวมวัดท่องเที่ยวเหล่านี้มีคุณสมบัติเข้ากับองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว 5 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction), การเข้าถึง (Accessibility), สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity), ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรมประจำปี (Activity) แต่ส่วนใหญ่ยังขาดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลของวัดตามช่องทางสื่อสังคม (social media) ต่างๆในระดับที่กว้างขวาง ช่องทางการติดต่อและประสานงานกับวัดยังไม่ทันสมัยเป็นระบบที่ดีและเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว บางแห่งไม่มีการบูรณาการความเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนโดยรอบวัด ซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวให้หลากหลายยิ่งขึ้น สำหรับวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในทำเลที่เงียบสงบ ไม่พลุกพล่านจอแจ อยู่ห่างออกไปจากตัวเมืองหรือชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในด้านจิตตปัญญามากกว่าในด้านสันทนาการ ดังนั้นเกณฑ์ชีวิตองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงแตกต่างออกไปจากวัดท่องเที่ยวในบางข้อ จุดเด่นคือการรักษาสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่สมถะ สงบเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ เพื่อเกื้อกูลต่อการปฏิบัติจิตตภาวนา และมีข้อปฏิบัติและระเบียบการอบรมอันเป็นแบบอย่างเฉพาะในแต่ละสำนัก (Raksachom et al., 2017; Aphakaro, 2012) เป็นการส่งเสริมให้แต่ละวัดมีศักยภาพและเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่และที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต (Jullasikkee, 2019)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าการท่องเที่ยววิถีพุทธมีเป้าหมาย 2 แบบคือ เพื่อศึกษาหาความรู้ในศาสตร์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในเชิงสันตนาการ และการท่องเที่ยวศึกษาหาความรู้ด้านจิตวิญญาณเพื่อให้เกิดการพัฒนาปัญญา ตามแนวทางคำสอนและการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การออกแบบและพัฒนาฐานข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวด้วยการแบ่งเส้นทางการท่องเที่ยว (Route Grouping) จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตอบสนองต่อเป้าหมายและความสนใจของนักท่องเที่ยว ด้วยการจัดกลุ่มวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมที่มีลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกันออกเป็น 5 เส้นทางและ 5 แนวทางการปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการค้นหาและการเดินทางตามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ตามเครื่องมือวิจัยใน 3 ประเด็นหลัก 9 สารสนเทศ พบว่า
ประเด็นที่ 1 : ข้อมูลสถานที่

การเพิ่มช่องทางการเข้าถึงสถานที่และการติดต่อสอบถามโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น Google Maps ค้นหาตำแหน่งที่ตั้ง, Official Website แสดงประวัติและความเป็นมาของวัดที่เป็นชุดข้อมูลปัจจุบัน และความสำคัญที่เป็นจุดเด่นของวัด, ช่องทางการติดต่อผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (mobile phone), Line Application, Facebook, การรีวิวสถานที่ผ่าน platform ต่างๆ เป็นต้น จัดทำแผนที่แสดงจุดสำคัญและป้ายบอกชื่อจุดที่น่าสนใจพร้อมคำอธิบายย่อๆ นอกจากนี้ควรมีข้อมูลที่น่าสนใจของชุมชนโดยรอบที่มีความสัมพันธ์กับวัดในแง่มุมต่างๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจัดทำข้อมูลภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เพื่อเป็นการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ฝึกอบรมมัคคุเทศก์ที่เป็นคนในพื้นที่ หากใช้ภาษาอังกฤษได้ด้วยจะเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวไปสู่ความเป็นสากล

ประเด็นที่ 2 : เส้นทางท่องเที่ยววิถีพุทธ กิจกรรมหลัก คุณค่าที่ได้รับ

การแบ่งประเภทเส้นทางตามเป้าหมายและความน่าสนใจของนักท่องเที่ยวออกเป็นวัดท่องเที่ยว 5 สาย และวัดปฏิบัติธรรม 5 แนวทาง สอดคล้องกับองค์ประกอบของพระพุทธศาสนา 5 ประการคือ ศาสนสถาน, ศาสนวัตถุ, ศาสนธรรม, ศาสนพิธี และศาสนบุคคล ควรทำประชาสัมพันธ์กิจกรรมประจำปีหรือประเพณีที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่น และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นจุดเด่นในกลุ่มเส้นทาง เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านช่องทางสื่อต่างๆให้แพร่หลายมากขึ้น คุณค่าที่รับจากการท่องเที่ยววิถีพุทธในแต่ละเส้นทาง แบ่งเป็น 2 ด้าน คือคุณค่าด้านรูปธรรมหรือมิติเชิงสันตนาการ นักท่องเที่ยวจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สัมผัสธรรมชาติ อีกทั้งได้ความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม พุทธศิลป์ ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาและวิถีชุมชนชาวพุทธ ตลอดจนประวัติและปฏิปทาของเกจิอาจารย์ทั้งหลายที่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา สร้างแรงบันดาลใจ ภาควิชาใจ ความศรัทธา และความตระหนักรู้ในคุณค่าของทรัพยากรและภูมิปัญญาของมนุษย์ที่สมควรอนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลัง ในส่วนของคุณค่าด้านนามธรรมหรือมิติเชิงจิตวิญญาณอันนำไปสู่การพัฒนาปัญญานั้น นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสบรรยากาศที่สงบสงัดจากความวุ่นวายและได้รับพลังของบุญและ

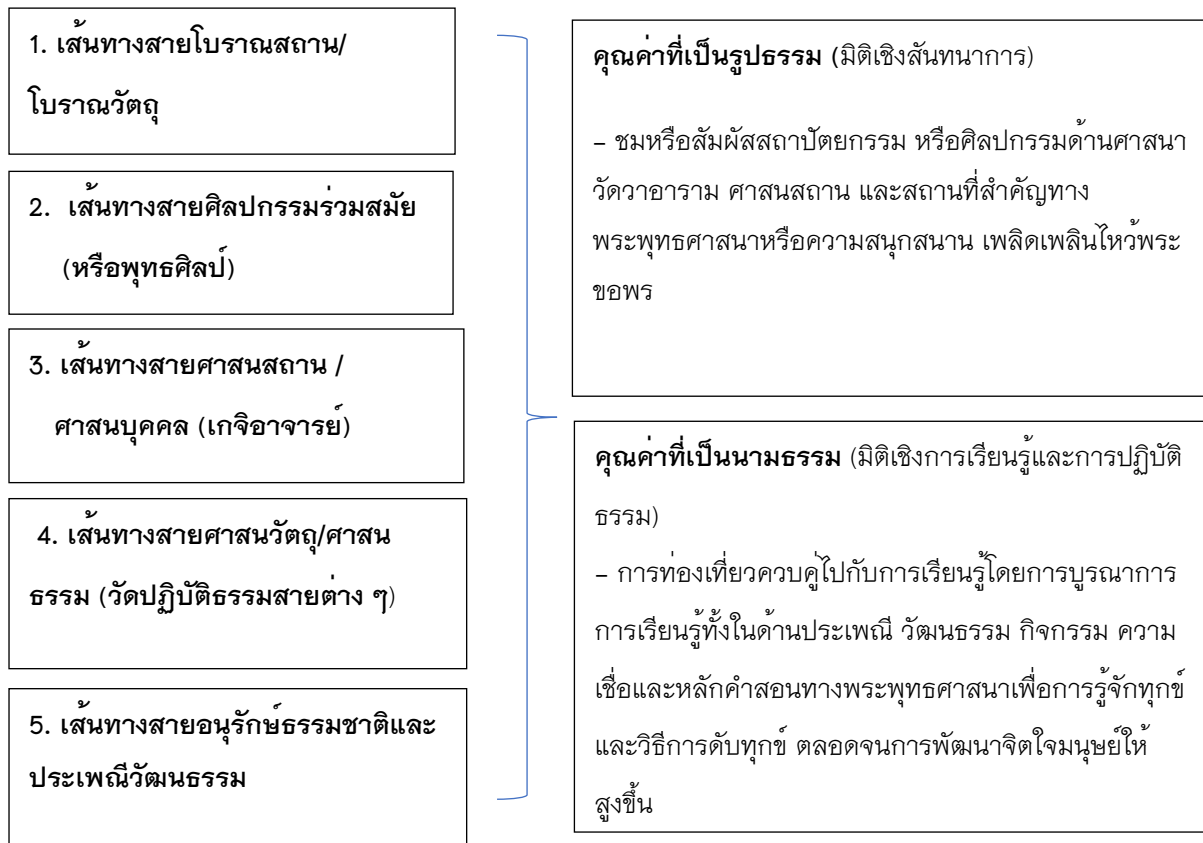
ศรัทธาที่ทำให้เกิดความสุขสงบเย็นภายในใจ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาชีวิตให้มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น (Jullasikkee, 2019; Chokkatiwat, 2021) สำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจใฝ่ในการปฏิบัติธรรม คุณค่าที่จะได้รับคือประสบการณ์โดยตรงจากการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจให้เกิดความมอยปัญญาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ที่จะนำไปสู่สันติสุขภายในใจ หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง อันเป็นเป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

ประเด็นที่ 3 : เส้นทางการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก และสถานที่น่าสนใจบริเวณใกล้เคียง

ฐานข้อมูลเส้นทางเดินทางควรจัดทำเป็นระบบที่เชื่อมโยงและค้นหาได้อย่างเบ็ดเสร็จในคราวเดียว สะดวกรวดเร็วและชัดเจน เช่น เส้นทางโดยสารส่วนตัว การขนส่งสาธารณะทั้งทางอากาศและทางบก ระยะทางและเวลาที่ใช้ในการเดินทาง จุดหมายสำคัญใกล้เคียงที่สังเกตได้ง่าย ระบุสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวต้องการ เช่น ที่พัก ร้านอาหารเครื่องดื่ม สินค้าที่ระลึกและของฝาก สถานีตำรวจ โรงพยาบาลหรือสถานีนอนามัย สถานีบริการน้ำมัน ห้องน้ำสาธารณะ ตู้รับจ่ายเงินอัตโนมัติ (ตู้เอทีเอ็ม) จุดที่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต หรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ เป็นต้น จัดทำในรูปแบบสัญลักษณ์สากลที่คนทั่วไปเข้าใจง่าย เพิ่มข้อมูลแหล่งเรียนรู้รอบๆ บริเวณที่มีความสัมพันธ์กันเป็นระบบ ตามความหมายของคำว่า บวร หมายถึง บ้าน(ชุมชน) วัด และโรงเรียน หรือแหล่งเรียนรู้ในด้านต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียงหรือในเส้นทางเดียวกัน จัดทำแพคเกจทัวร์ที่มีวัดท่องเที่ยวเป็นหลัก เพื่อดึงดูดใจและเพิ่มคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับในการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ (Rooyamai, 2021) ซึ่งจะเป็นการขยายฐานการตลาดการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลจากการวิจัยนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธเพื่อให้เกิดคุณค่าทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม ที่สรุปออกเป็นแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ 3 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุป

การวิจัยเพื่อพัฒนาฐานข้อมูลสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ประกอบด้วยวัดท่องเที่ยว 55 แห่งและวัดปฏิบัติธรรม 24 แห่ง ได้ออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลใน 3 ประเด็นหลัก 9 สารสนเทศ และจัดกลุ่มเส้นทางตามลักษณะเด่นและความสนใจที่คล้ายคลึงกันออกเป็น 5 เส้นทางท่องเที่ยว และ 5 กลุ่มแนวทางปฏิบัติธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบการท่องเที่ยววิถีพุทธอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ซึ่งในปัจจุบันพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั่วโลกนิยมใช้ข้อมูลสารสนเทศในสื่อสังคมต่างๆเป็นช่องทางในการค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว ดังนั้นรูปแบบข้อมูลของการท่องเที่ยวอิเล็กทรอนิกส์ (E-Tourism) ที่ตอบโจทย์ความต้องการและความคาดหวังของผู้ใช้บริการจากทั่วโลกจะช่วยขยายฐานการตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในระดับภูมิภาคและระดับโลก อันจะนำไปสู่รายได้มวลรวมที่มีผลต่อเศรษฐกิจในประเทศ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยนี้แบ่งได้เป็น 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการนำรายได้สู่ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมทั้ง 79 แห่งในเมืองรอง 55 จังหวัดมีองค์ประกอบที่เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ยังขาดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลของวัดตามช่องทางสื่อสังคม (social media) ต่างๆอย่างเป็นระบบครบวงจร ดังนั้นผู้บริหารหรือดูแลวัดเหล่านี้ควรนำฐานข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปพัฒนาเพื่อสร้างรูปแบบการประชาสัมพันธ์วัดที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างครบวงจร ที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมา ลักษณะเด่นที่เป็นสิ่งดึงดูดใจ ตลอดจนวิถีชีวิตชุมชนโดยรอบ แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงตามเส้นทางท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจเลือกที่จะมาท่องเที่ยว ข้อมูลประชาสัมพันธ์ควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 1 ภาษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การออกแบบเพื่อพัฒนาสารสนเทศฐานข้อมูลของวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมในเมืองรอง 55 จังหวัด ด้วยการแบ่งเส้นทางท่องเที่ยวโดยการจัดกลุ่มวัดที่มีลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกันออกเป็น 5 เส้นทาง เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการค้นหาและการเดินทาง ดังนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวควรนำฐานข้อมูลนี้เผยแพร่ในช่องทางการติดต่อสื่อสารผ่านทางแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น Google Maps Website YouTube Review ซึ่งจะต้องเป็นข้อมูลที่ทันสมัยเป็น real time และนักท่องเที่ยวสามารถติดต่อกลับยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสอบถามข้อมูลรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้อย่างสะดวกประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การสร้างระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธในเมืองรอง 55 จังหวัด ในฐานข้อมูล 3 ประเด็น 9 สารสนเทศ เพื่อมุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับคุณค่าทั้งทางมิติเชิงสันตนาการและมิติเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของพระพุทธศาสนา 5 ประการคือ ศาสนสถาน, ศาสนวัตถุ, ศาสนธรรม, ศาสนพิธี และศาสนบุคคล ดังนั้นหน่วยงานทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนการบริหารส่วนท้องถิ่น ควรนำระบบฐานข้อมูลมาช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพวัดท่องเที่ยวและวัดปฏิบัติธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสากล ประชาสัมพันธ์เผยแพร่กิจกรรมสำคัญประจำปี แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจใกล้เคียงในเส้นทางเดียวกัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และได้ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาในบริบทด้านวัฒนธรรม สังคมประเพณี ภูมิปัญญาของพระอริยบุคคล หลักคำสอนในศาสนาและการปฏิบัติจิตตภาวนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยครั้งต่อไป จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลของวัดต่างๆทุกจังหวัดที่สามารถพัฒนาศักยภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล เป็นการขยายแหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธในอนาคต

2) การท่องเที่ยววิถีพุทธสายวิปัสสนากรรมฐานนับเป็นจุดแข็งของการท่องเที่ยวประเทศไทย จึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลของวัดปฏิบัติธรรมให้ครบถ้วนสมบูรณ์ รวบรวมประวัติ พระอาจารย์สายปฏิบัติธรรมและแนวทางการปฏิบัติสายต่างๆที่มีในประเทศไทย

3) ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวแบบแพ็คเกจที่รวมการท่องเที่ยววิถีพุทธเข้าไว้กับแหล่งท่องเที่ยวแบบอื่นๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการนำรายได้สู่ท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยววิถีพุทธจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในอนาคต

References

- Aphakaro, P.S. (2012). *The model and process of Buddhism-based tourism development in Thailand*. Thailand Research Fund.
- Chokkatiwat, S. (2021). The strategy of Buddhist tourism model in Asean. *Journal of Graduate Studies Review*, 17(1), 85–99.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An introductory text* (2nd ed.). Hodder Education.
- Goeldner, C., & Ritchie, J.R.B. (2006). *Tourism: principles, practices, philosophies* (10th ed.). Hoboken: Wiley.
- Jullasikkee, M. (2019). The approaches to manage Buddhist tourism: Temples in the Thonburi Area. *Journal of Management Science Review*, 21(2), 201–210.
- Ministry of Tourism and Sports. (2016). *Project on the direction of development of Thailand in a period of 10 years*. Affinity.
- National Tourism Policy Board, Ministry of Tourism and Sports. (2017). *National tourism development plan no. 2 (2017–2021)*. Bureau of Publishing Affairs of the War Veterans Organization.
- Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports. (2016). *Tourism economic report, Quarter 2*. Excellent Business Management.
- Pike, S. (2008). *Destination Marketing: An integrated marketing communication approach*. Butterworth–Heinmann,

- Raksachom, M. K., Takudrua, N., & Pinyosinwat, P. (2017). The model and process of making public consciousness for sustainable Buddhist tourism management. *Academic Journal of Buriram Rajabhat University*, 9(2), 83–97.
- Rooymai, N. (2021). Development of presentation tourist information to promote quality tourism of Pattaya City. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 5(2), 56–65.
- Thailand Institute of Scientific and Technological Research. (1999). *Final report on the implementation of ecotourism policy making*. Thailand Institute of Scientific and Technological Research.
- Yavorska, V. V., Hevko, I. V., Sych, V. A, Potapchuk, O.I., & Kolomiyets, K. V. (2019). Features of application of information technologies in modern tourism. *Journal of Geology Geography and Geoecology*, 28(3), 591–599. <https://doi.org/10.15421/111956>